

EVLİLİK ARABULUCULUĞU

Marital Mediation

Erhan FIRAT *

Özet

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden arabuluculuğun günümüzde gittikçe artan kullanımını kendisini aile uyuşmazlıklarının çözümünde de göstermektedir. Mukayeseli hukukta genellikle aile arabuluculuğu olarak ifade edilen arabuluculuğun bu şekli, artık uyuşmazlıkların türleri açısından da sınıflandırılmaya başlanmıştır. Bu anlamda, mukayeseli hukukta evlilik arabuluculuğu (marital mediation) olarak ifade edilen bir aile arabuluculuğu türü oluşmuştur. Her ne kadar Türkiye’de aile arabuluculuğu adı altında bir arabuluculuk mevzuatı veya kurumu henüz oluşturulmamış olsa da yürürlükteki 6325 sayılı HUAK’ın aile uyuşmazlıklarının çözümünde kullanımında hukuki bir engel de bulunmamaktadır. Diğer taraftan, aile arabuluculuğuna dair hüküm veya düzenlemelerin de yakın gelecekte hukukumuzda yer alacağı bilinmektedir. Zira bu anlamda Adalet Bakanlığı nezdinde bir takım bilimsel çalışmaların ve çalıştayların yapıldığı, konunun detaylı bir şekilde uzunca süredir ele alındığı; gerek görsel gerek yazılı basın yayın ortamlarında aile arabuluculuğunun Türk hukukunda yer alacağına dair kamuoyunun bilgilendirmesi amacıyla çeşitli haberler yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda çalışmamızda da öncelikle aile arabuluculuğu kavramından bahsedilerek aile arabuluculuğunun bu türü üzerinde durulacak, konunun Türk Hukuku açısından örnek kabul edilebilecek hukuki düzenlemelerine de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aile hukuku, aile arabuluculuğu, evlilik arabuluculuğu.

Abstract

The increasing use of mediation, one of the alternative dispute resolution methods, also shows itself in the resolution of family disputes. This form of mediation, which is generally expressed as family mediation in comparative law, has now begun to be classified in terms of types of disputes. In this sense, a type of family mediation, which is expressed as marital mediation in comparative law, has emerged. Although a mediation legislation or institution under the name of family mediation has not yet been established in Turkey, there is no legal obstacle to the use of HUAK numbered 6325 in the resolution of family disputes. On the other hand, it is known that provisions or regulations regarding family mediation will be included in our law in the near future. Because in this sense, a number of scientific studies and workshops have been carried out before the Ministry of Justice, and the issue has been discussed in detail for

Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir.

* Öğr. Gör. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu, erhan_firat@hotmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-6910-7453>

a long time; It is seen that various news have been made in both visual and print media in order to inform the public that family mediation will take place in Turkish law. In this sense, in our study, first of all, the concept of family mediation will be mentioned and this type of family mediation will be emphasized, and the legal regulations of the subject, which can be considered as an example in terms of Turkish Law, will also be included.

Keywords: Family law, family mediation, marital mediation.

GİRİŞ

Aile uyuşmazlıklarının alternatif yöntemlerle çözümünde birçok ülke tarafından kullanılan aile arabuluculuğunun günümüzde birçok türüyle karşılaşılması mümkündür. Örneğin, mukayeseli hukukta boşanmadan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için genellikle boşanma arabuluculuğu (divorce mediation), velayetten kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için velayet arabuluculuğu (custody mediation), yaşlı ebeveynlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde yaşlı arabuluculuğu (elder mediation) terimleriyle karşılaşılmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan evlilik arabuluculuğu da aile arabuluculuğunun bu türlerinden biridir.¹ Her ne kadar Türk Hukukunda aile arabuluculuğu müstakil bir düzenleme ile ele alınmamış ise de, yürürlükteki HUKUK²'in aile uyuşmazlıklarının çözümünde kullanılmasında herhangi bir hukuki sakınca bulunmamaktadır. Ayrıca çalışmanın konusu olan evlilik arabuluculuğu açısından özellikle TMK³, AMK⁴ ve Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği⁵ hükümlerinin de ele alınması gerekmektedir.

I. AİLE ARABULUCULUĞUNUN BİR TÜRÜ OLAN EVLİLİK ARABULUCULUĞU VE EVLİLİK ARABULUCULUĞUNUN DİĞER YÖNTEMLERDEN FARKLILIKLARI

A. GENEL OLARAK

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde ana model olan arabuluculuk, bu yöntemler içinde en çok tercih edilen ve bu yöntemlerin bütün özelliklerini bünyesinde barındıran bir usuldür. Bu kapsamda arabuluculukla gerçekleştirilmek istenen, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların mahkemeye

¹ Bkz. <<https://mcfm.org/mediation/choose-mediation>>, erişim tarihi 08.08.2021.

² Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Kanun Numarası: 6325, Kabul Tarihi: 07.06.2012, R.G: 22.06.2012/28331.

³ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası:4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, R.G: 08.12.2001/24607.

⁴ Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, Kanun Numarası: 4787, Kabul Tarihi: 09.01.2003, R.G: 18.01.2003/24997.

⁵ Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği, R.G: 25.02.2009/27152.

gitmeden sonuçlandırılması ve bu sayede toplumsal barışın sağlanmasına hizmet edebilmektir. Diğer taraftan bu yöntem, tarafların birbirleriyle olan iletişimini en çok güçlendiren alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶ Bu amacın, arabuluculuğun aile uyuşmazlıklarının çözümünde karşılaşılan, aile arabuluculuğu için de söylenebileceği kanaatindeyiz. Ancak aile arabuluculuğu denildiğinde bu yöntemin genellikle boşanma veya ayrılığın gerçekleşmesi üzerine meydana gelen problemlerin çözümünde kullanılan bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Bu durum öğretilerde yapılan tanımlara bakıldığında da görülmektedir. Örneğin, bir görüşe göre⁷ aile arabuluculuğu, boşanma sürecinde uygulanabilecek özel bir müdahale şeklidir ve genelde, boşanan eşlere hem evliliğin psikolojik olarak sona erdirilmesi hem de ebeveynlerin sorumlulukları ve ekonomik yönleri üzerinde anlaşma yaparak anlaşmazlıklarını yargı sistemi dışında çözmelerine yardım etmeyi amaçlamaktadır. Yine ikinci bir görüşe göre⁸ aile arabuluculuğu, eşlerin, boşanma veya ayrılığın gündelik yaşam içerisinde yarattığı sorunlar ile duygusal sorunlarını düşmanca ve rekabetçi bir tavrın aksine karşılıklı ve işbirliğine dayalı bir tutumla çözdüğü iletişim sürecidir. Bu konudaki üçüncü bir görüşe göre⁹ ise aile arabuluculuğu boşanmayı veya ayrılmayı düşünen eşlere yardımcı olacak birlikte problem çözme sürecidir.

Yukarıda yer verilen tanımlar dışında, yani aile arabuluculuğunun sadece boşanma veya ayrılığın gerçekleşmesi üzerine meydana gelen problemlerin çözümünde kullanılan bir yöntem olmadığına dair, tanımlara da rastlanılmaktadır. Örneğin bir görüşe göre¹⁰ aile arabuluculuğu hasmane olmayan ve gönüllü bir uyuşmazlık çözüm sürecidir. Yine İngiltere’de faaliyet gösteren ve önemli bir kuruluş olan Aile Arabuluculuğu Konseyinin (Family Mediation Council) Aile Arabulucularına Yönelik Uygulama (Etik) Kuralları başlıklı düzenlemesinde ise aile arabuluculuğu çift veya diğer aile üyelerinden olsun olmasın, aile ilişkisinin sona ermesi, değişimi, geçişi veya uyuşmazlıklarıyla ilgisi olan kişilerin, atanmış tarafsız üçüncü kişinin, yani bir arabulucunun, birbirleriyle daha iyi iletişim kurmalarına ve müzakere yoluyla ayrılma, boşanma, çocuk, finans veya mallarıyla ilgili hususların bir kısmı

⁶ Melis Taşpolat-Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde* (Yetkin Yayınları 2012), s.21.

⁷ Sara Molgora, Sonia Ranieri and Giancarlo Tamanza, “Divorce and Coparenting: A Qualitative Study on Family Mediation in Italy” (2014) *Journal of Divorce & Remarriage*, (55:4), s.302.

⁸ Stephen K. Erickson and Marily S. McKnight Erickson, *Family Mediation Casebook Theory and Process* (Brunner/Mazel 1988), s.2.

⁹ Dolores Blonde, “Family/Divorce Mediation- A Responsive Process” (1984) *Canadian Community Law Journal*, Vol. 7, 65, s.66.

¹⁰ W. Patrick Phear, “Family Mediation: A Choice of Options” (March 1984) *The Arbitration Journal*, Vol. 39, No. 1, s.29.

veya tamamı ile ilgili olarak üzerinde mutabık kalınmış ve bilgilendirilmiş kararlara ulaşmalarına yardımcı olduğu bir süreç olarak tanımlanmıştır.¹¹

Kanaatimizce Aile Arabuluculuğu Konseyinin yukarıda belirtilen düzenlemesinde yapılan tanımlama aile arabuluculuğu kurumunun taşıdığı öneme daha uygundur. Zira tanım, aile ilişkisinin sona ermesi, değişimi, geçişi ifadeleri ile aile arabuluculuğunun boşanmadan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü dışında da kullanılabilecek bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır. Yani bu yöntemin aile uyuşmazlıkları açısından oldukça geniş bir alanı kapsadığını göstermektedir. Diğer taraftan tanıtımda, bu yöntemin sadece eşler arasında değil çift ya da diğer aile üyelerinden olsun olmasın demek suretiyle eşler dışındaki aile üyeleri arasındaki kişilerce de tercih edilebileceği işaret edilmektedir. Örneğin, Türk hukuku açısından nişanlılık döneminde, nişanlılığın sona ermesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bu kapsamda değerlendirilebilir.

B. EVLİLİK ARABULUCULUĞU

1. Genel Olarak Evlilik Arabuluculuğu

Aile arabuluculuğunun bir başka türü olan evlilik arabuluculuğu ise evliliğinde sorunlar veya zorluklar yaşayan, ancak birlikte yaşamayı tercih eden, sorunlarını yapıcı bir şekilde ele alan, anlaşmazlıkları çözebilmeyi öğrenmek isteyen ve nihayetinde boşanmak istemeyen çiftlere yönelik bir arabuluculuk sürecidir. Bu yöntem sayesinde çiftler, anlaşmazlıklarına yönelik olarak kendi çözümlerini belirleyip, müzakere ederek sorunlarını çözebilirler.¹²

Evlilik arabuluculuğu çiftlerin evli kalmasına yardımcı olmak için tasarlanmış, bir aile arabuluculuğu türüdür. Evlilik arabuluculuğunda süreç çiftlerin birlikteliklerine olan ortak bağlılıklarını belirlemelerine yardımcı olarak başlar ve daha sonra onların sorunlarına ve arabulucunun yaklaşımına ve eğitimine bağlı olarak onlara esnek bir şekilde yanıt verir. Bu yöntemin amacı, içgörüyeye dayalı içsel değişimden ziyade davranış değişikliği sağlamaktır.¹³ Öte yandan, bu yöntemin amaçlarından biri de ilişkileri daha kabul edilebilir kılmak için onların yeniden nasıl inşa edileceğine dair bir dizi tanımlanabilir değişiklik ve anlaşma geliştirmektir.¹⁴

¹¹ Code of Practice for Family Mediators, (m. 1. 3), <<https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2018/11/FMC-Code-of-Practice-v1.3-November-2018.pdf>>, erişim tarihi 08.08.2021.

¹² Angela Ioana Green, “What is Marital Mediation or Mediation To Stay Married?” (August 2009), <<https://www.mediate.com/articles/greenI1.cfm>>, erişim tarihi, 08.08.2021.

¹³ Susan K. Boardman, John Fiske, Laurie Israel and Ken Neumann, “Marital Mediation: An Emerging Area Of Practice” (May 2009), <<https://www.mediate.com/articles/maritalmediation1.cfm>>, erişim tarihi, 08.08.2021.

¹⁴ Alison Taylor, *The Handbook of Family Dispute Resolution, Mediation Theory and Practice* (Jossey-Bass 2002), s.294.

Evlilik arabuluculuğunda çiftlerin uyuşmazlık yaşadığı konular ve bunların çözümü ile ilgili olarak şu hususu belirtmekte de fayda vardır: Evlilik arabuluculuğunda çiftlerin geçmişi veya kişilerarası sorunlar derinlemesine ele alınmamaktadır. Benzer şekilde, çiftlerin psikolojik sorunları da derinlemesine incelenmeye çalışılmaz. Bu yöntemde çiftin, evliliklerinde yaşadıkları anlaşmazlıklarını ve sorunlarını çözmeye yardımcı olabilecek somut planlar veya hareket biçimleri geliştirebilmesi mümkündür.¹⁵ Diğer taraftan, bu yöntemde iletişim kanallarını açmak ve geliştirmek için arabuluculuk teknikleri kullanır, çiftlerin ilişkilerindeki anlaşmazlık yaşadığı konuları belirlemelerine ve ele almalarına yardımcı olunur. Ayrıca çiftlerin gelecekteki çatışmaları azaltmak için her kişinin yapacağı davranış değişikliklerine odaklanan “temel ilkeler” geliştirilir.¹⁶ Dolayısıyla çiftler aralarında anlaşmazlık oluşturacak davranışların nasıl değiştirilebileceğine dair somut örneklerle sahip olurlar. Bu sayede oluşacak muhtemel çatışmanın önüne geçmede önemli bir adım atılmış olur.

Evlilik arabuluculuğu evlilik içerisinde meydana gelen sorunların çözümünde kullanıldığı gibi, evlilik öncesi yapılan sözleşmelerde de kendini göstermektedir. Örneğin, evlilik öncesi mal rejimi sözleşmelerinde de evlilik arabuluculuğunun tercih edildiği görülmektedir. Bu kapsamda mukayeseli hukukta bunun örneklerine rastlanılmaktadır. Ancak burada evlilik öncesi yapılan mal rejimi sözleşmelerinin arabuluculuk yoluyla yapılmasının sebebinin de açıklanması gerekmektedir. Bu konuda bizim de iştirak ettiğimiz bir görüş bu sebebi şöyle izah etmektedir: Genellikle bir avukat tarafından önerilen mal rejimi sözleşmesi, mali durumu daha iyi olan eş istemediği sürece hiçbir para veya mal varlığının diğer eşle paylaşılmaması gerektiğini içerir. Bu türden bir evlilik öncesi mal rejimi sözleşmesinin daha sonra gerçekleşecek evliliğe vereceği zarar çok açıktır. Evlilik öncesi yapılan mal rejimi sözleşmesinin bu yöntemle ele alınmasında evlilik arabuluculuğunun fedakarlığı, doğruluğu ve açık iletişimi teşvik etmesi yatmaktadır. Sonuç olarak, taraflar neredeyse her zaman adil davranıldığını hissederler ve dolayısıyla ortaya çıkan mal rejimi sözleşmesi aşırıya kaçmaz veya fazla kısıtlayıcı değildir.¹⁷

2. Evlilik Arabuluculuğunda Arabulucunun Rolü ve Eğitimi

Evlilik arabuluculuğunda aile arabuluculuğunun diğer türlerinde olduğu gibi arabuluculara önemli roller düşmektedir. Öncelikle evlilik arabulucusu, hangi

¹⁵ Angela Ioana Green, (August 2009), erişim tarihi, 09.08.2021; Laurie Israel, “FAQs About Mediation To Stay Married” (October 2007), <https://www.mediate.com/articles/israelL5.cfm>, erişim tarihi, 16.08.2021.

¹⁶ Susan K. Boardman, John Fiske, Laurie Israel and Ken Neumann, (May 2009), erişim tarihi, 09.08.2021.

¹⁷ Israel Laurie, “Is Mediating Prenups a Form of Marital Mediation?”(Fall 2014) *Mcmf Family Mediation Quarterly*, Vol. 13, No. 4, s.21-22. Evlilik öncesi sözleşmelerin evlilik arabuluculuğundaki yeri ile ilgili ayrıca bkz. Alison Taylor, (2002), s.304-305.

konuların arabuluculuk yöntemi için uygun olmadığını tespit edebilmelidir. Örneğin, devam eden sadakatsiz davranışlar ve cinsel bağımlılık, çocukluk çağında yaşanan cinsel istismar gibi konularda evlilik arabuluculuğu sonuç vermeyebilir. Yine evlilik arabuluculuğu teklif etmeyi düşünen arabulucuların, bir anlaşmazlığın daha derin, daha ciddi bir endişe dizisinin parçası olduğu (örneğin koca, karısının kendisine itaat etmesi için arabulucuya bu anlamda bir soru yönelmişse) ortaya çıkarsa bu durumlarda arabuluculuk yapmak uygun olmaz. Benzer şekilde aile içi şiddet veya tedavi gerektiren madde kullanımı varsa tarafları daha uygun kaynaklara yönlendirmek gerekir.¹⁸

Evlilik arabuluculuğunda arabulucunun bir diğer rolü tarafsız bir üçüncü kişi olarak tarafların rollerini, kendi rolünün ise çifti dinlemek olduğunu, birbirleriyle konuşmalarına ve ihtilaf halindeki sorunlarını çözmek için (yazılı veya sözlü) bir anlaşma yapmalarına yardımcı olmak olduğunu açıklamalıdır. Bu kapsamda çiftleri dinleyen evlilik arabulucusu her bir tarafın neyi tartışmak istediğini söylemelerini sağladığı gibi, onların etkileşimlerine ve iletişim zorluklarına önem göstermelidir. Yine bu dinleme sırasında arabulucu, arabuluculuğa konu olabilecek sorunları bazen tarafların yardımıyla bazen de kendiliğinden tespit etmeye çalışır.¹⁹

Evlilik arabuluculuğunda arabulucunun rollerinden biri de çiftlerin endişelerini ve şikâyetlerini sıralamalarına yardımcı olmaktır. Bu kapsamda evlilik arabulucusu çıkarların karşılıklılığına, ancak bunları gerçekleştirmenin farklı yollarına; çiftlerden her birinin aile hayatının karmaşık görevlerini (örneğin ekonomi, ebeveynlik) yerine getirme yeteneğine; çiftlerden her birinin sorumlulukları, görevleri ve beklentileri yerine getirmesi ve bunun için diğerine güvenebileceğine ne kadar inandığına dair çiftlere yardımcı olması gerektiği belirtilmektedir.²⁰

Çiftlere daha iyi iletişim kurabilmeleri ve korkularının üstesinden gelmelerine yardımcı olacak araçları vermek, aralarındaki çatışmanın azaltılmasına yardımcı olur. Dolayısıyla bir evlilik arabulucusu çiftlere iletişim becerilerini öğretmelidir. Çünkü çiftin stresli olması ve evliliklerinde yaşadıkları uyumsuzluk hali çiftler arasında iletişim becerileri zayıfsa durumu daha da kötü bir hale getirebilir. Yani mevcut stres halini ya da uyumsuzluğu şiddetlendirebilir. İşte bu olasılık sebebiyle evlilik arabulucusu çiftlere iletişim becerilerini öğretmelidir.²¹

¹⁸ Alison Taylor, (2002), s.299.

¹⁹ Susan K. Boardman, John Fiske, Laurie Israel and Ken Neumann, (May 2009), erişim tarihi, 09.08.2021.

²⁰ Alison Taylor, (2002), s.296.

²¹ Susan K. Boardman, John Fiske, Laurie Israel and Ken Neumann, (May 2009), erişim tarihi, 09.08.2021. Arabulucu, taraflar arasındaki iletişimi kolaylaştırır, bu nedenle taraflar, birbirilerine taahhütte bulunabilmek için bağımsız olarak amaç ve hedefleri birlikte

Evlilik arabulucusunun rollerinden bir başkası ise, katılımcıların sadece hayal kırıklığını değil, yakınlık, tutku ve bağlılık düzeyleri de dâhil olmak üzere ilişkilerinin tüm yönlerini belirlemelerine yardımcı olmaktır. Burada yardımcı olmaktan kastedilen değişimin mümkün olup olmadığına ve ilişkiyi sürdürmenin ya da ayrılmanın onların çıkarına olup olmadığına karar vermelerine katkıda bulunmaktadır.²²

Yukarıda evlilik arabulucusunun izah edilen rolleri dikkate alındığında klasik arabuluculuk eğitiminin yeterli olmayacağı açıktır. Kaldı ki bir aile arabulucusunun, evlilik arabuluculuğu eğitiminden önce arabuluculuk eğitimi dışında, ek eğitimler alması gerekmektedir. Bu konuda Türkiye’de henüz aile arabuluculuğuna özgü bir eğitim olmasa da bu hususta mukayeseli hukuktaki örneklerinden faydalanmak gerekmektedir.²³ Mukayeseli hukukta evlilik arabuluculuğu ile ilgili bir örnek eğitim programı incelendiğinde şu noktalar üzerinde durulduğu görülmektedir:²⁴

- Arabuluculuk tam olarak nedir? Evlilik Arabuluculuğu nedir?
- Bir arabulucunun evliliklere arabuluculuk yapmasına izin veren nedenler nelerdir?
- Tartışmayı yönetme veya arabuluculuk yapmada tarafsız olmanın önemi.
- Evlilik arabuluculuğu için dönüştürücü, değerlendirici ve kolaylaştırıcı arabuluculuk modellerinden hangisi uygundur?
- Evlilik arabuluculuğunda hukuk kurallarının yeri, özellikle boşanmaya dair hükümler nelerdir?
- Evlilik arabuluculuğunda tarafların boşandıklarında ne olacağı konusunda bilgilendirilmesi.
- Arabulucunun rolü. Arabulucunun hukuki bilgi verebilmesi mümkün iken, hukuki tavsiyede bulunamamasına dair bir karşılaştırma yapılması.
- Evlilik arabuluculuğunda ilk oturum nasıl başlatılır? İlk oturum için teknikler ve yavaş başlamanın önemi.

belirleyebilirler (Angela Ioana Green, (August 2009), erişim tarihi, 09.08.2021).

²² Alison Taylor, (2002), s.296-297.

²³ Örneğin Fransa’da, toplam 595 saatlik teorik ve pratik eğitimde ayrı ayrı 63 saatlik hukuk ve psikoloji eğitimi, 35 saatlik sosyoloji eğitimi ve 14 saatlik bitirme projesi eğitiminin yanı sıra 105 saatlik pratik eğitimi yer almakta; arta kalan zamanda ise arabuluculuk teknikleri konusunda adaylara bilgilendirme yapılmaktadır (Cem Özcan, “Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu” (Haziran 2017) *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 5, S. 9, s.387-388). Mukayeseli hukukta aile arabulucusunun eğitimi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan Fırat, Aile Arabuluculuğu (Erzincan 2021) *EBYÜSBE*, (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Özbay), Yayınlanmamış DT, s.149-160.

²⁴ Laurie Israel, “Marital Mediation: How to Use Mediation to Help Couples Stay Married A Two-Day Interactive Mediation Training”, <<http://www.mediationtostaymarried.com/trainings/>>, erişim tarihi, 10.08.2021.

- İletişimde açıklığın nasıl sağlanacağı, müzakerelerde üçüncü bir kişinin olması ve etkisi.
- Evlilik sonrası anlaşmalar. Evlilik öncesi anlaşmalardan farkı, yararları ve sakıncaları. Bu anlaşmaların arabuluculuk süreci dışındaki bir avukat tarafından gözden geçirilmesi, hukuki tehlikeler.
- Zor konular (örneğin sadakat) ne zaman ve nasıl gündeme getirilmelidir?
- Evlilik danışmanlığı/terapisi ve evlilik arabuluculuğu örnekleri. Psikoterapistlerden ve diğerlerinden gelen sorulara nasıl cevap verileceği. Evlilik arabuluculuğu ile evlilik danışmanlığı arasındaki farklar.
- Boşanma arabuluculuğundan evlilik arabuluculuğuna ya da evlilik arabuluculuğundan boşanma arabuluculuğuna geçiş yapmanın mümkün olup olmadığı.
- Bazı konularda (örneğin taşınmaza ilişkin konular) tarafsız bir uzmana ne zaman başvurulacağı ve tarafsız uzmanın kim olacağı.
- Eğitime katılan adaylarla yapılan rol oyunları.

C. EVLİLİK ARABULUCULUĞUNUN DİĞER YÖNTEMLERDEN FARKLILIKLARI

1. Evlilik Arabuluculuğu ile Evlilik Danışmanlığı Arasındaki Farklar

Aile arabuluculuğunun bir türü olan evlilik arabuluculuğu çiftlerin birbirleriyle yaşadıkları birtakım sorunların çözümünde uygulanan diğer bazı yöntemlerle farklılaşmaktadır. Bu aile arabuluculuğu türünün farklılaştığı yöntemlerden ilki evlilik danışmanlığıdır. Evlilik danışmanlığı evlilik öncesi, evliliğin devamı süresince ya da evlilik sonrası aile, boşanma ve ilişki sorunları ile ilgili bireysel, ortak veya grup deneyimlerini içeren kısa süreli bir psikoterapi yöntemi olarak kabul edilen bağımsız bir meslek olarak tanımlanmaktadır.²⁵ Bilindiği üzere evlilik danışmanlığı bir ruh sağlığı uzmanı tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca bu faaliyet terapötik analizleri ve sezgileri içermektedir. Diğer taraftan, çiftlerin evlilik danışmanlığını tercih etmeleri bir başkası tarafından yapılan yönlendirmeler ile sağlanmaktadır.²⁶

Evlilik arabuluculuğu ise yetkili bir ruh sağlığı uzmanı tarafından gerçekleştirilen danışmanlık faaliyeti değildir. Zira bu yöntem uyumsuzluk çözüme tekniklerine dayalı, daha pratik bir yöntemdir. Ayrıca evlilik arabuluculuğunda süreç eğitilmiş bir arabulucu tarafından yürütülse de çiftler tarafından oluşturulur.²⁷ Diğer taraftan, evlilik arabuluculuğu daha çok

²⁵ Steve Linder, "Marriage Counseling: Definition of an Autonomous Profession" (1973) *ERIC*, s.10-11.

²⁶ Angela Ioana Green, (August 2009), erişim tarihi, 10.08.2021.

²⁷ Angela Ioana Green, (August 2009), erişim tarihi, 10.08.2021.

anlaşmaya yönelik olup, katılımcıların sorunları tanımlamasına, uygulanabilir seçenekler aramasına ve nihayetinde anlaşma belgeleri düzenlemelerine yardımcı olmaya çalışır. Ancak şu hususu da belirtmekte fayda bulunmaktadır. Evlilik arabuluculuğu, boşanmayı istemeyen çiftler için klasik çift veya aile danışmanlığı yapan terapist arabulucular tarafından da yerine getirilebilir.²⁸ Evlilik arabuluculuğunun bir diğer farklı yönü arabuluculuk görüşmelerinin evlilik danışmanlığına göre hem daha kısa süreli hem de daha az masraflı olmasıdır. Zira evlilik danışmanlığı görüşmeleri ve süreci genellikle birkaç ay sürebilir. Oysa evlilik arabuluculuğu genellikle tek ve birlikte arabuluculuk oturumu veya iki ilâ altı oturumluk çok kısa bir dizi şeklinde yerine getirilir.²⁹

2. Evlilik Arabuluculuğu ile Boşanma Arabuluculuğu Arasındaki Farklar

Yukarıda da belirtildiği üzere aile arabuluculuğunun birçok türü bulunmaktadır. Bu türlerden biri de boşanma arabuluculuğudur. Hatta ABD’de bu alanda en çok kullanılan terim boşanma arabuluculuğudur (divorce mediation). Ancak Avrupa ülkelerinde tercih edilen aile arabuluculuğu (family mediation) terimidir.³⁰ Aile arabuluculuğunun tercih edilmesi kanaatimizce daha doğru yaklaşımdır. Zira boşanma arabuluculuğu terimi bu kurumun sadece boşanmadan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan bir yöntem olduğu hissini uyandırmaktadır. Diğer taraftan, aile arabuluculuğu ebeveynler dışında çocuklara da yardım etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca günümüzde evlilik olmaksızın birlikte yaşayan kişi sayısı oldukça artmış olup, bu kişilerin boşanma arabuluculuğuna ihtiyaç duymayacakları da açıktır.³¹

Aile arabuluculuğunun bir türü olan boşanma arabuluculuğu temel arabuluculuk teknikleri açısından evlilik arabuluculuğuyla pek çok benzerliğe sahip olmakla birlikte, aralarında büyük bir farklılık bulunmaktadır. Özellikle evlilik arabuluculuğuna gelenler boşanma arabuluculuğuna gelenlere göre çok farklıdır. Zira evlilik arabuluculuğunda ilişkinin sona ermemesi istenmektedir. Yani evlilik arabuluculuğu çiftlerin bir arada kalması üzerine kurulu bir yöntemdir. Oysa boşanma arabuluculuğu için bu durumun tam tersini söylemek gerekir.³² Bu anlamda örneğin boşanma arabulucusunun rolü, katılımcıların duygusal, hukuki, finansal, sosyal ve ebeveynlik görevlerini kendileri ve çocukları için en avantajlı olacak şekilde yapmalarına yardımcı olmaktır.

²⁸ Alison Taylor, (2002), s.294 ve 297.

²⁹ Alison Taylor, (2002),s.297.

³⁰ Parkinson, Lisa, *Aile Arabuluculuğu Family Mediation*, (Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası 2018), (Sorumlu Editör: Yonca Fatma Yücel), s.9; Erhan Fırat, (2021), s.20, d.n 67.

³¹ Lisa Parkinson (Yücel), (2018), s. 9; Erhan Fırat, (2021), s.20, d.n 67.

³² Susan K. Boardman, John Fiske, Laurie Israel and Ken Neumann, (May 2009), erişim tarihi, 10.08.2021.

Evlilik arabuluculuğu ise, çiftlerin ilişkilerinin güçlü ve zayıf yönlerini yeniden değerlendirmelerine yardımcı olur.³³

Yeri gelmişken, mukayeseli hukukta aile arabuluculuğu faaliyetinin eş arabuluculuk adı verilen yöntemle yerine getirildiğini söylemek gerekmektedir.³⁴ Eş arabuluculuk, hem arabuluculuk sürecinin hem de sonucunun kalitesini artırabilecek şekilde birbirini cinsiyet, kişilik, kültür, mesleki geçmiş veya diğer yollarla tamamlayabilen, genellikle iki olmak üzere birden çok arabulucuyu içeren bir arabuluculuk şeklidir.³⁵ Eş arabuluculardan birinin hukukçu diğerinin ise psikiyatri uzmanı, psikolog, sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalışmacı olmasının evlilik arabuluculuğundan beklenen faydayı daha da artıracığı kanaatindeyiz.³⁶

II. TÜRK HUKUKUNDA EVLİLİK ARABULUCULUĞUNA İLİŞKİN HÜKÜMLER

A. AİLE MAHKEMELERİNİN KURULUŞ, GÖREV VE YARGILAMA USULLERİNE DAİR KANUN

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 6. maddesinin 1 fıkrasının (a) bendine göre; “*Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda, yetişkinler hakkında, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya karar verebilir*”.

Hükümde öngörülen hâkimin taraflar hakkında “gerektiğinde uzlaştırmaya karar verebilir” ifadesi kanaatimizce bir evlilik arabuluculuğu faaliyetidir. Zira evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin eşlerden biri veya her ikisi tarafından ihlal edilmesi doğrudan eşlerin ayrılmasını ya da boşanmasını gerektirmeyebilir. Böyle bir durumda eşlerin arabuluculuk yoluyla uzlaşabilmeleri ve bu sayede evliliklerinin devamını sağlayabilmeleri mümkündür. Ancak dikkat edilecek olursa hükümde yer alan “*gerektiğinde*” ifadesi bu konuda hâkime bir takdir yetkisi de tanımaktadır. Yani hâkim somut olayın özelliklerini, eşlerin tutum ve davranışlarını ve uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığını da dikkate alarak arabuluculuk yolunun denenmesine karar vermelidir. Öte yandan, aile mahkemesi hâkimi bu hükmü göre arabuluculuk faaliyetini bizzat

³³ Alison Taylor, (2002), s.294.

³⁴ Bu konuya örnek ükeler için bkz. Erhan Fırat, (2021) s.40, 47.

³⁵ Rendon'dan naklen Keryn Foley, “To Co-Mediate or Not to Co-Mediate — That is the Question” (2017) *Bond Law Review*, Vol. 29, Issue 1, Article 7, s.97-98.

³⁶ “*Arabulucular, farklı mesleki disiplinlerden geliyorsa, genellikle nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı veya terapist olan bir eş arabulucu ile deneyimli bir aile avukatı beraber arabuluculuk yaparak iki farklı bilgi ve deneyim alanını birleştirirler. Aile hukuku ve beşeri bilimler alanlarından gelen eş arabulucular birbirlerini birçok alanda tamamlayarak katma değerlerini arttırmalar.*” [Lisa Parkinson (Yücel), (2018) s. 93].

kendisi gerçekleştirebileceği gibi, AMK m. 5'e göre atanan uzmanlar eliyle de bu faaliyeti gerçekleştirebilir.³⁷ Ancak hâkimin bu konuda yeterli eğitiminin olup olmadığı sorusuyla karşılaşılması mümkündür. Kanaatimizce hâkimin burada uyuşmazlığın çözümü için AMK m. 5'de adı geçen uzmanları ya da varsa eğitilmiş aile arabulucularını ataması daha uygun görünmektedir.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 7. maddesinin 1. fıkrasına göre; *"Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir."*

Kanunun açık hükmünden anlaşılacağı gibi burada kanun koyucu aile mahkemesi hâkimine önlerine gelen dava ve işlerde henüz esasa girmeden önce uyuşmazlıkların sulh yoluyla çözümünü teşvik etme ödevini vermiştir. Çünkü hüküm, *"aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması"* amacını içermektedir. Ayrıca, bu amacı gerçekleştirecek hâkime gerektiğinde uzmanlardan yararlanma yetkisi de verilmiştir. Bu anlamda yararlanılacak uzmanlar aile mahkemesinde görev yapan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı olabileceği gibi, hukukî veya fiilî herhangi bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra edenler de olabilir (AMK m. 5/3).

Öğretide bu düzenleme ile (AMK m. 7/1) aile mahkemesinde görev yapan hâkime "aile arabulucusu" gibi hareket edebilme imkânı verildiğinin yanı sıra gözetiminde görev yapan uzmanları arabulucu sıfatıyla görevlendirme yetkisinin verildiği de savunulmaktadır.³⁸ Fakat bu noktada bir başka görüş 4787 sayılı Kanunla hâkime verilen bu yetkinin (AMK m. 7/1) ne HUAK'a göre yürütülen arabuluculuk faaliyeti ne de ADR yöntemleri anlamında uzlaştırma faaliyeti olmadığını ve hâkimin burada arabulucu veya uzlaştırıcı

³⁷ Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü* (4. bs. Yetkin Yayınları 2016), C. 2, s.858.

³⁸ Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk" (Adalet Yayınevi 2016) *Makalelerim II (2006-2010)*, s.26; Melis Taşpolat-Tuğsavul, (2012), s.81. Demircioğlu HUAK'tan farklı olarak mahkeme içi arabuluculuğun olduğunu belirtmektedir (Huriye Reyhan Demircioğlu, "6325 sayılı Kanun'un Aile Hukuku Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği/ Applicability of Law No. 6325 in Turkish Family Law Disputes" (6-7 Aralık 2018) *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu*, s.55. Ayan bu hükümde teknik manada bir sulh bulunmadığını, sulhe teşvikin aslında 26.09.1963 tarih ve 338 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan sulh teşebbüsüne benzediğini belirtmektedir (Serkan Ayan, *Evlilik Birliğinin Korunması* (TBB Yayınları 2004), s.132).

gibi nitelendirilemeyeceğini, AMK m. 7/1 düzenlemesinin yalnızca sulhe teşvik olduğunu savunmaktadır.³⁹

Kanaatimizce bu düzenleme ile aile mahkemesi hâkimine aile arabuluculuğunun bir türü olan evlilik arabulucusu gibi hareket edebilme imkânı sağlanmıştır. Çünkü burada hâkim aile içerisinde karşılaşılan sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü teşvik etme görevi verilmiştir. Eş söyleyişle, kanun hükmünde hâkimin sadece eşlerin evliliklerini devam ettirmek amacıyla onları alelade bir şekilde sulhe teşvik etmesi anlamı bulunmamaktadır. Burada tam anlamıyla evliliğin devamını amaçlayan bir arabuluculuk faaliyetine işaret edilmektedir. Kaldı ki hâkime, sorunların çözümü için gerektiğinde uzmanlardan yararlanma yetkisinin sağlanmış olması da söz konusu faaliyetin sulhe teşvikten ayrıştığını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla, aile mahkemesi hâkimi tarafından yürütülen bu faaliyeti sadece sulhe teşvik olarak nitelendirmek hatalı bir yaklaşım olacaktır.

B. TÜRK MEDENİ KANUNU

Türk Medeni Kanunu'nun evlilik birliğinin korunmasına dair 195. maddesine göre; *“Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler.*

Hâkim, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarır; onları uzlaştırmaya çalışır ve eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilir.

Hâkim, gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alır.”

Kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere evlilik birliğini korumak için öngörülen genel tedbirleri hâkim kararıyla alabilme noktasında onun müdahalesini isteyebilmenin ön şartı, eşlerin birlikte veya ayrı ayrı hâkime yaptıkları başvurulardır. Bu hükümde yer alan ön şart, aslında bu şartın arabuluculuk kurumunun merkezinde yer alan gönüllülük ilkesine uygunluğunu da işaret etmektedir. Ayrıca kanun koyucunun TMK m. 195 hükmüyle hâkime verdiği uzlaştırma yetkisi kapsamında arabulucu olarak hareket edebilecek hâkimin arabuluculuğun genel kurallarına uygun şekilde, yalnızca eşlerin uzlaşmalarını gerçekleştirebilecekleri bir zemin hazırlaması gerekmektedir.⁴⁰

³⁹ Orhan Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri* (Adalet Yayınevi 2017), s.84. Bu Kanunla hâkime sağlanan sulhe teşvik yetkisi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin özelliklerini tam olarak yansıtmadığı yönünde bkz. Mustafa Serdar Özbek, (2016), s.856.

⁴⁰ Mustafa Serdar Özbek, (2016), s.860. *“Eşleri uzlaştırmaya çalışma, hâkimin, bir aile büyüğü gibi olaya el koyması ve eşler arasında bir orta yol bulmaya çalışması şeklinde gerçekleşir. Bu durumda hâkim, aynen bir arabulucu gibi davranıp, sulh teşebbüsünde bulunur ve kanun deyişimiyle “onları uzlaştırmaya” çalışır. Hâkimin görevi, sadece, eşleri*

Uzlaştırma görevini hâkim bizzat kendisi ifa edebileceği gibi eşlerin açık ve ortak rızasıyla atanacak AMK m. 5 de zikredilen psikolog, sosyal çalışmacı ya da pedagog gibi uzman kişilerin yardımıyla da yerine getirebilir.⁴¹ Bu anlamda hâkimin yardım alabileceği kişiler sadece yukarıda belirtilen uzmanlar olmayıp eğitim almış arabulucu avukat, psikolojik danışman, terapist ve uzman hekimler gibi farklı alanlarda çalışan uzman kişiler de olabilir.⁴² Ancak yine hâkimin bu konuda yeterli eğitiminin olup olmadığı sorusuyla karşılaşılması mümkündür. Kanaatimizce hâkimin burada da uyuşmazlığın çözümü için AMK m. 5’ de adı geçen uzmanları ya da varsa eğitilmiş aile arabulucularını ataması daha uygun görünmektedir.

C. GERÇEK KİŞİLER VE ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİLERİ İLE KAMU KURUM VE KURULUŞLARINCA AÇILACAK AİLE DANIŞMA MERKEZLERİ YÖNETMELİĞİ

Konumuz açısından dikkate alınması gereken hukuki düzenlemelerden biri de Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği hükümleridir. Her ne kadar yönetmeliğin amacı gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurum ve kuruluşlarının açılan aile danışma merkezlerinin personel ve hizmet standardı, etik kuralları, ücret tarifeleri, açılması ve kapatılması işlemleri, faaliyetleri, denetimleri ve diğer hususlara ilişkin usul ve esasları düzenlemekse de bu merkezlerde görev alan ve aile arabuluculuğu açısından önem arz eden aile danışmanlarına ilişkin görevler de ele alınmıştır.

Yönetmelik çalışmamızla sınırlı olacak şekilde incelendiğinde, ilk karşılaşılan hüküm aile danışmanlarının eğitimi ve niteliklerine ilişkindir. Söz konusu düzenlemede aile danışmanı ünvanını sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, tıp, hemşirelik ve çocuk gelişimi alanlarından birinde en az dört yıllık lisans programlarından mezun olanlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu veya üniversitelerden, biri tarafından uygun görülen en az üç yüz saati teorik ve en az otuz saati süpervizyon eşliğinde olmak üzere yüz elli saati uygulamalı toplam dört yüz elli saatlik aile danışmanlığı alanında bir eğitim programını başarıyla tamamladıktan sonra sertifika alan kişilerin alabileceği öngörülmüştür (m. 14/1). Yine sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, tıp,

uzlaştırmaya çalışmak ve bu doğrultuda eşlere yol göstermek, yönlendirici gibi davranıp, eşlerin bir çıkış yolu bulmalarına yardımcı olmaktır.” (Serkan Ayan, (2004), s. 208).

⁴¹ Mustafa Serdar Özbek, (2016), s.860-861. Ayrıca bkz. Süha Tanrıver, *Türk Aile Mahkemeleri* (Yetkin Yayınları 2014), s.85.

⁴² Mustafa Serdar Özbek, (2016), s.861. Bu kişiler içinde ayrıca aile terapisti, ruh ve sinir hastalıkları uzmanı da yer alabilir (bkz. Şenyuva, Ardahan Hüsnü, *Evlilik Birliğinin Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Korunması* (Ankara 2007) *BÜSBE*, (Dan.: Prof. Dr. Kudret Güven), Yayınlanmamış YLT, s.49.

hemşirelik ve çocuk gelişimi lisans programlarını tamamladıktan sonra aile danışmanlığı alanında yüksek lisans veya doktora eğitimini tamamlamış olanlar aile danışmanı sayılır ve ayrıca bunlardan merkezlerde çalışmak için sertifika istenmeyeceği; yükseköğretim kurumları dışında aile danışmanlığı sertifika programı eğitimini yürütecek kurum ve kuruluşlarda görev alacak eğitimcilerde ulusal ve uluslararası standartta sertifikaya sahip ve aile danışmanlığı konusunda en az beş yıl çalışmış olmak ya da aile danışmanlığı alanında yüksek lisans veya doktora programlarında eğitimcilik yapmış olma şartı aranacağı da söz konusu yönetmelikte düzenlenmiştir (m. 14/2 ve 4).

Aile danışmanlarının görevleri açısından yönetmelik hükümlerine bakıldığında, bu kişilerin aile kurma niyetinde olan bireylere rehberlik ve danışma hizmetleri vermek, anne ve babaların çocuk eğitiminde daha bilgili olması, bu bilgilerini hayata geçirmesi, çocuğuyla ve eşiyile ilişkisini geliştirmesi için anne ve babalara yönelik çalışmalar gerçekleştirmek, tek ebeveynli ailelere danışmanlık ve destek hizmeti vermek, aile içi şiddetin önlenmesine yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini vermek gibi çok önemli görevler üstlendiği görülmektedir (m. 16). Ancak çalışmamız açısından “boşanma öncesinde ailelere *psiko-sosyal süreç ve dinamikleri de dâhil ederek arabuluculuk hizmetleri planlamak ve uygulamak*” şeklinde kaleme alınan hüküm ayrı bir önem arz etmektedir. Zira söz konusu hüküm, aslında çalışmamızın temelini oluşturan evlilik arabuluculuğu ile doğrudan ilişkilidir. Her ne kadar Türk hukuk sistemi açısından sadece bu yönetmelikteki yeterliliklere sahip aile danışmanlarının HUAK anlamında arabulucu olarak görev yapması mümkün gözükmesinde de burada arabuluculuk ile kastedilenin kanaatimizce HUAK anlamındaki arabuluculuk faaliyeti değildir. Bu hükümde aile danışmanlarının boşanmayı önlemek amacıyla görev yapması öngörülmektedir. Zira ailelere boşanma öncesinde psiko-sosyal süreç ve dinamikleri de dâhil edilerek bir arabuluculuk hizmeti uygulamak kanaatimizce bir ailenin dağılmasını önlemek düşüncesiyle olabilir. Eğer söz konusu hükümde boşanmanın önlenmesi amacıyla bir arabuluculuk süreci yürütülmeyecekse zaten *boşanma öncesinde* şeklinde bir vurguya da gerek yoktur. Dolayısıyla boşanmadan kaynaklanan ailenin dağılmasının önlenmesi amacıyla yer aldığını düşündüğümüz bu hüküm evlilik arabuluculuğunu işaret etmektedir. Ayrıca bu yönetmelik kapsamında aileye arabuluculuk yapacak kişinin yani aile danışmanının olması da son derece yerindedir. Ancak şu hususu belirtmekte fayda bulunmaktadır: Bu başlık adı altında yer verilen AMK, TMK ve Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşları Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği hükümlerinin yürürlük tarihleri HUAK’dan öncesine aittir. Bu nedenle aile uyuşmazlıklarının çözümünde uygulanacak arabuluculuk faaliyetini yürüten kişiler yani arabulucular için bir yetki çatışma durumu söz konusudur. Örneğin

AMK m. 6/1-a, m. 7/1, TMK m. 195 ve Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği m. 16/1-e’de öngörülen hükümler içerik itibariyle birer evlilik arabuluculuğu faaliyeti olsa da bu görevi icra edecek kişilerin HUAK anlamında arabuluculuk yapması mümkün değildir. Zira HUAK anlamında arabuluculuk faaliyetini T.C vatandaşı, tam ehliyetli, arabuluculuk eğitimini tamamlamış ve Bakanlıkça yapılan yazılı sınavda başarılı olmuş, mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olan ve arabuluculuk siciline kayıtlı kişiler icra edebilir. Dolayısıyla söz konusu düzenlemelerin birbirleriyle uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.⁴³

SONUÇ

Aile uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümünde tercih edilen aile arabuluculuğu günümüzde birçok türüyle karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda evlilik arabuluculuğu adı verilen aile arabuluculuğu türü aile uyuşmazlıklarının çözümünde evlilik birliğinin dağılmasını önleyen bir yöntemdir. Mukayeseli hukukta örneklerine rastladığımız bu yöntemin en önemli özelliği evliliklerini devam ettirmek isteyen çiftlerin tercih edebileceği bir yöntem olmasıdır. Bilindiği üzere aile arabuluculuğu çoğunlukla boşanma veya ayrılıktan kaynaklanan uyuşmazlıkların dostane şekilde çözüldüğü bir yöntemdir. Bu yöntemde ise çiftler bir yandan uyuşmazlıklarını çözmeye çalışırken bir yandan da evliliklerinin dağılmasının önüne geçmiş olurlar. Aslında bu yöntemde evliliğin dağılmasına engel olunmaya çalışılması oldukça kıymetlidir. Zira böyle bir amacın gerçekleşmesi sadece bireysel anlamda değil toplumsal anlamda da faydalar sağlamaktadır. Ancak bu yöntemde görev alacak kişilerin yani evlilik arabulucularının ya da daha genel ifadeyle aile arabulucularının eğitim ve nitelikleri de son derece önemlidir. Bu yöntemde sadece bir hukukçunun ya da sadece psiko-sosyal bilimlerde görev yapan kişilerin bakış açısının tercih edilmesi yöntemden beklenen faydayı sağlayamayacağı kanaatindeyiz. Dolayısıyla bu yöntemde eş arabuluculuk modeliyle hareket edilmesi; eş arabuluculardan birinin hukukçu diğersinin psikiyatri uzmanı, psikolog veya sosyal hizmet uzmanı, sosyal çalışmacı olması gerekmektedir.

Konuya Türk hukuk sistemi açısından bakıldığında öncelikle bugün itibariyle Türkiye’de aile arabuluculuğunun müstakil anlamda bir hukuki düzenlemesi bulunmamaktadır. Ancak HUAK’ın aile uyuşmazlıklarının çözümünde tercih edilmesi bu anlamda bir sakınca da oluşturmamaktadır. Aslında TMK, AMK ve Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği’nin ilgili hükümlerinde aile arabuluculuğuna ve aile arabuluculuğunun bir

⁴³ Bkz. ve Karş. Mustafa Serdar Özbek, (2016), s.861.

türü olan evlilik arabuluculuğuna dair örnekler içermektedir. Ancak bu düzenlemelerinin yürürlük tarihlerinin HUAK'tan önce olması sebebiyle bir takım kural çatışmalarını karşımıza çıkarmaktadır. Burada konumuz açısından özellikle evlilik arabulucusu ya da daha genel anlamıyla aile arabulucusu olarak görev alacak kişiler açısından bir karışıklıktan bahsedilebilir. Dolayısıyla gerek bu açıdan gerekse genel anlamda aile arabuluculuğu ve türlerine özgü düzenlemelerin yapılması amacıyla HUAK'ta değişiklik yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Kısaltmalar

ADR	: Alternatif Dispute Resolution
AMK	: Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
bs.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
Bkz. ve Karş.	: Bakınız ve karşılaştırınız
BÜSBE	: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
C.	: Cilt
Dan.	: Danışman
d.n	: Dipnot
eds.	: Editörler
DT	: Doktora Tezi
EBYÜSBE	: Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
HUAK	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
m.	: Madde
No.	: Number
R.G	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
Vol.	: Volume
YLT	: Yüksek Lisans Tezi
TMK	: Türk Medeni Kanunu

KAYNAKÇA

- Ayan, Serkan. (2004). *Evlilik Birliğinin Korunması*. Ankara: TBB Yayınları.
- Boardman, Susan K., Fiske, John, Israel, Laurie and Neumann, Ken. (May 2009). Marital Mediation: An Emerging Area Of Practice. <<https://www.mediate.com/articles/maritalmediation1.cfm>>, erişim tarihi, 08.08.2021.
- Blonde, Dolores. (1984). Family/Divorce Mediation- A Responsive Process, *Canadian Community Law Journal*, Vol. 7, 65, s.65-71.
- Code of Practice for Family Mediators. <<https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2018/11/FMC-Code-of-Practice-v1.3-November-2018.pdf>>, erişim tarihi 08.08.2021.
- Demircioğlu, Huriye Reyhan. (6-7 Aralık 2018). 6325 sayılı Kanun'un Aile Hukuku Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği/ Applicability of Law No. 6325 in Turkish Family Law Disputes, *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu*, s.53-56.
- Dür, Orhan. (2017). *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Erickson, Stephen K. and Erickson, Marily S. McKnight. (1988). *Family Mediation Casebook Theory and Process*, New York: Brunner/Mazel.
- Firat, Erhan. (2021). Aile Arabuluculuğu, *EBYÜSBE*, (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Özbay), Yayınlanmamış DT, Erzincan.
- Foley, Keryn. (2017). To Co-Mediate or Not to Co-Mediate — That is the Question”, *Bond Law Review*, Vol. 29, Issue 1, Article 7, s.95-107.
- Green, Angela Ioana. (August 2009). What is Marital Mediation or Mediation To Stay Married?, <<https://www.mediate.com/articles/green11.cfm>>, erişim tarihi, 08.08.2021.
- Israel, Laurie. (Fall 2014). Is Mediating Prenups a Form of Marital Mediation?, *Mcmf Family Mediation Quarterly*, Vol. 13, No. 4, s.21-22.
- Israel, Laurie. Marital Mediation: How to Use Mediation to Help Couples Stay Married A Two-Day Interactive Mediation Training, <<http://www.mediationtostaymarried.com/trainings/>>, erişim tarihi, 10.08.2021.
- Israil, Laurie. October 2007. FAQs About Mediation To Stay Married, <https://www.mediate.com/articles/israel15.cfm>, erişim tarihi, 16.08.2021.
- Linder, Steve. (1973). Marriage Counseling: Definition of an Autonomous Profession, *ERIC*, s.1-14.

Molgora, Sara, Ranieri, Sonia and Tamanza, Giancarlo. (2014). Divorce and Coparenting: A Qualitative Study on Family Mediation in Italy, *Journal of Divorce & Remarriage*, 55:4, s.300-314.

Özbek, Mustafa Serdar. (2016), *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, C. 2, 4. bs., Ankara: Yetkin Yayınları.

Özcan, Cem. (Haziran 2017). Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 5, S. 9, s.383-396.

Parkinson, Lisa. (2018). *Aile Arabuluculuğu Family Mediation*, (Sorumlu Editör: Yonca Fatma Yücel), Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası.

Phear, W. Patrick. (March 1984). Family Mediation: A Choice of Options, *The Arbitration Journal*, Vol. 39, No. 1, s.22-30.

Şenyuva, Ardahan Hüsnü. (2007). Evlilik Birliğinin Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Korunması, *BÜSBE* (Dan.: Prof. Dr. Kudret Güven), Yayınlanmamış YLT.

Tanrıver, Süha. (2016). Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, *Makalelerim II (2006-2010)*, Ankara: Adalet Yayınevi.

Tanrıver, Süha. (2014). *Türk Aile Mahkemeleri*, Ankara: Yetkin Yayınları.

Taşpolat-Tuğsavul, Melis. (2012). Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde), Ankara: Yetkin Yayınları.

Taylor, Alison. (2002). *The Handbook of Family Dispute Resolution, Mediation Theory and Practice*, San Francisco: Jossey-Bass.

<<https://mcfm.org/mediation/choose-mediation>>, erişim tarihi 08.08.2021.